

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-49-02

№ *9925/11-279/202569*

31 " *листопада* 2019 р.

Прем'єр-міністру України
ГОНЧАРУКУ О.В.

Шановний Олексію Валерійовичу!

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин 23 жовтня 2019 р. у м. Краматорськ та 25 жовтня 2019 р. у м. Северодонецьк провів розширені виїзні засідання з метою здійснення моніторингу дотримання прав громадян України, які проживають в районі проведення операції об'єднаних сил та на тимчасово окупованих територіях у Донецькій, Луганській областях та визначення першочергових законодавчих ініціатив у зазначеній сфері.

Разом з цим Комітет провів низку зустрічей з керівництвом Донецької та Луганської областей, населенням, представниками громадських організацій, відвідавши Маріуполь, Широкіне, Волноваху, КПВВ «Новотроїцьке», Красногорівку, Мар'їнку, Краматорськ, КПВВ Станиця Луганська, Щастя, Северодонецьк. В ході проведених зустрічей та на засіданнях Комітету, в яких взяли участь окрім членів Комітету інші народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, представники профільних міністерств та їх територіальних органів, місцевих органів виконавчої влади, громадських та міжнародних організацій, озвучувалися як загальнополітичні питання щодо деокупації тимчасово окупованих територій, які потрібно вирішувати на міждержавному та державному рівнях, так і різноманітні соціально-економічні та гуманітарні проблеми, з якими щоденно стикаються громадяни по обидва боки лінії розмежування і які потребують негайного врегулювання.

В результаті військової агресії Російської Федерації в нашій країні з'явилося декілька принципово нових соціальних груп людей, що потребують державного захисту й підтримки. Зокрема, це внутрішньо переміщені особи, мешканці окупованих територій, цивільне населення, що проживає у зоні конфлікту, люди, що втратили здоров'я, майно внаслідок проведення бойових дій, члени сімей громадян, які загинули, зникли безвісти або померли внаслідок поранення чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних у районах бойових дій.

Найбільш критична ситуація склалася з виплатою пенсій внутрішньо переміщеним особам та мешканцям тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. Котрий рік продовжується політика дискримінації цих осіб, яким соціальні виплати, у тому числі пенсії, здійснюються лише за наявності довідки про взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи, після обов'язкового проходження особою фізичної ідентифікації в публічному акціонерному товаристві «Державний ощадний банк України» або складання акту обстеження матеріально-побутових умов сім'ї, що передбачено Порядком призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам та Порядком здійснення контролю за проведенням соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам за місцем їх фактичного проживання/перебування, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 р. № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам».

Право особи на пенсію гарантується Конституцією України (стаття 46) та Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Однак відповідно до вказаної постанови Кабінету Міністрів України № 365 призначення (відновлення) соціальних виплат – тобто пенсій (щомісячного довічного грошового утримання), довічних державних стипендій, усіх видів соціальної допомоги та компенсацій, матеріального забезпечення, надання соціальних послуг, субсидій та пільг внутрішньо переміщеним особам, залежить від рішень комісій з питань призначення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам, утворених районними, районними у м. Києві і Севастополі держадміністраціями, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі утворення) рад. Це прямо суперечить як Конституції України, так і спеціальному законодавству та міжнародним стандартам.

При цьому у разі недотримання встановлених зазначеним підзаконним нормативно-правовим актом вимог соціальні виплати припиняються, а їх відновлення здійснюється з місяця, в якому надійшла заява внутрішньо переміщеної особи. Суми соціальних виплат, які не виплачені за минулий період, обліковуються в органі, що здійснює соціальні виплати, та виплачуються на умовах окремого порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України. Однак до цього часу такого порядку не затверджено Кабінетом Міністрів України.

Варто нагадати, що Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» або інший закон з питань пенсійного забезпечення не передбачає будь-яких підстав призупинення виплати пенсій, є тільки підстави припинення виплати відповідно до статті 49 цього Закону. Відповідно до частини другої статті 45 вказаного Закону пенсія призначається довічно або на період, протягом якого пенсіонер має право на виплату пенсії відповідно до цього Закону.

Фактично складається ситуація, що люди похилого віку вимушені реєструватися на підконтрольній території внутрішньо переміщеними особами та один раз на два місяці перетинати лінію розмежування, що створює додаткове навантаження на КПВВ, органи соціального захисту населення. Має

місце дискримінація таких осіб, оскільки їм зупиняється виплата за фактом відсутності більше двох місяців за адресою реєстрації внутрішньо переміщеної особи. Органи Пенсійного фонду України до цього часу не знайшли шляхів вирішення проблеми виплати пенсій громадянам, виплата якої була зупинена у зв'язку з відсутністю на підконтрольній території більше двох місяців. Люди змушені звертатися за захистом своїх прав до суду, і вже є винесені на їх користь рішення судів, в тому числі Європейського суду з прав людини, проте через брак коштів, передбачених на ці цілі у Державному бюджеті України, вони не виконуються.

За останніми даними на 01.09.2019 року 259,6 тис. пенсіонерам ВПО не виплачено пенсію за минулий період на суму 8 096 623,4 тис. грн., що пов'язано з припиненням їх виплати та відсутністю відповідного порядку, який до цього часу не затверджено Кабінетом Міністрів України. В середньому заборгованість складає по 31 тис. грн. на особу, а загальна сума не виплачених пенсій пенсіонерам, які перебували на обліку в органах Фонду на територіях, що на сьогодні тимчасово окуповані, у період з червня 2016 року по квітень 2018 складає 33,6 млрд. грн.

Борг перед цими громадянами настільки великий, що може загрожувати економічній безпеці держави. Питання надзвичайно болюче для мільйонів наших співвітчизників, що потребує виваженого, планового і поетапного вирішення. Державна політика щодо забезпечення пенсійних прав зазначених категорій осіб, які опинилися в надто складних життєвих обставинах з незалежних від них причин та є вкрай соціально вразливими, має здійснюватися шляхом усунення додаткових бар'єрів, а не створення нових перепон. Враховуючи наведене, потребують перегляду підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, які обмежують право громадян на отримання пенсії, зокрема чинний механізм виплати пенсій, встановлений постановами Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2014 р. № 637 «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» та від 8 червня 2016 р. № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам».

Котрий рік поспіль не вирішується питання виплати компенсацій за зруйноване або пошкоджене майно в результаті проведення АТО/ООС. За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини станом на 15.02.2019 р. по обидва боки від лінії зіткнення нараховувалося понад 50 тис. будинків цивільного населення, пошкоджених під час бойових дій.

Тільки в Луганській області за інформацією райдержадміністрацій та міських рад кількість зруйнованих та пошкоджених об'єктів житлового фонду під час проведення АТО станом на 01.10.2019 складає 7470 із розміром грошової компенсації за зруйновану або пошкоджену квартиру (житловий будинок) за показниками опосередкованої вартості спорудження житла в області – 638,5 тис. грн, у тому числі: 452 зруйнованих об'єктів – 329,67 тис. грн; 7018 пошкоджених об'єктів – 308,8 тис. грн.

Механізм надання та визначення розміру грошової допомоги або компенсації постраждалим від надзвичайних ситуацій, які відмовилися від

евакуації, відселення та залишилися на попередньому місці проживання та/або в межах відповідного населеного пункту, встановлено Порядком надання та визначення розміру грошової допомоги або компенсації постраждалим від надзвичайних ситуацій, які залишилися на попередньому місці проживання, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2013 № 947 (із змінами).

На сьогодні отримання грошової компенсації пов'язується із умовою залишення постраждалого на попередньому місці проживання та/або в межах відповідного населеного пункту. При цьому, об'єктивно не завжди така особа має реальну можливість залишитися на попередньому місці проживанні, внаслідок бойових дій або відсутності уцілілого житлового фонду.

Залишаються неврегульованими питання щодо виплати компенсації у випадку пошкодження житла та видачі довідок постраждалим, житлові будинки (квартири) яких були зруйновані у період з 14.04.2014 р. до 26.01.2015 р., визначення показників опосередкованої вартості спорудження житла у регіонах України, потребують деталізації і терміни «пошкоджений» та «зруйнований» житловий будинок (квартира).

Через відсутність правового механізму виплати компенсації за зруйноване або пошкоджене майно єдиним можливим способом отримати компенсацію для постраждалих громадян залишається їх звернення з позовами до суду до Кабінету Міністрів України та Держказначейства. На початок 2019 року налічувалося більше 150 цивільних справ цієї категорії, які розглядалися в судах. Однак, за поодинокими рішеннями судів, які набрали чинності, жодна постраждала особа компенсацію не отримала. З огляду на зазначене потрібен чіткий правовий механізм забезпечення конституційного права громадянина на отримання компенсації за втрачене, пошкоджене майно внаслідок проведення АТО/ООС.

Невирішеним до цих пір залишається питання забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом. Для прикладу, Донецька область перша серед інших регіонів за їх кількістю. В органах соціального захисту населення області зареєстровано майже 500 тис. осіб, з них понад 3,2 тис. осіб потребують забезпечення житлом. Місцеві бюджети не мають достатнього фінансового ресурсу для стовідсоткового забезпечення житлом усіх внутрішньо переміщених осіб, що потребують тимчасового або соціального житла. Ситуація ускладнюється недостатнім фінансуванням субвенції з державного бюджету для вирішення житлових питань учасників операції об'єднаних сил з числа ВПО. При потребі у компенсації для 713 осіб Донецька область отримала кошти на забезпечення житлом тільки 6 осіб зазначеної категорії (на суму 6,7 млн грн). Для вирішення питання необхідна належна і достатня підтримка з боку держави, у тому числі прискорення фінансування даних проектів за рахунок коштів Європейського інвестиційного банку.

Окремої уваги потребують діти, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів. Надання такого статусу передбачено статтею 30¹ Закону України «Про охорону дитинства», проте чинне законодавство України не передбачає для них жодних соціальних гарантій, які носять матеріальний

характер. До того ж, постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268 затверджено Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, однак відповідно до його умов люди у своїй більшості позбавлені можливості отримання такого статусу. Є потреба у створенні механізму належного соціального захисту таких дітей, особливо дітей з інвалідністю внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Актуальною залишається проблема належного врегулювання порядку перетину громадянами лінії розмежування та переміщення товарів. В'їзд/виїзд осіб, у тому числі транспортних засобів, за допомогою яких вони переміщуються, а також переміщення товарів на тимчасово окуповані території та з таких територій здійснюється виключно через визначені контрольні пункти в'їзду/виїзду (далі – КПВВ). По Донецькій області налічується 4 КПВВ, по Луганській – 1. Тільки за 2019 рік їх перетнуло близько 10 млн. осіб та 1 млн. транспортних засобів. Існує нагальна потреба у збільшенні кількості КПВВ, особливо у Луганській області, де можливий тільки пішохідний перехід.

Порядок в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 815 (далі – Порядок). Зазначений Порядок значно ускладнює перетин КПВВ осіб з дітьми, які народилися або проживають на тимчасово окупованих територіях України в Донецькій та Луганській областях. Запропонований механізм, коли виїхати з тимчасово окупованих територій вони можуть за умови пред'явлення свідоцтва про народження та в супроводі одного з батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників або інших законних представників, а виїхати на тимчасово окуповані території України, тобто повернутися додому, за умови пред'явлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон та на додаток на підставі дозволу фізичній особі, виданого особі, що здійснює супровід. Такий неоднозначний підхід створює додаткові перешкоди для пересування дітей через лінію розмежування. Крім того обов'язковість оформлення такого паспорта є додатковим фінансовим тягарем для сімей, особливо багатодітних. З огляду на зазначене є потреба в удосконаленні Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій.

Крім того, не затверджені у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. №815 Перелік і обсяги (вартість/вага/кількість) обмежених або заборонених до переміщення через лінію розмежування та до/з гуманітарно-логістичних центрів товарів, а також товарів, які можуть бути віднесені до особистих речей, Порядок переміщення гуманітарних вантажів міжнародними гуманітарними організаціями на тимчасово окуповані території, що передбачено пунктами 23, 39 вищевказаного Порядку.

До цього часу не запрацював Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», який набрав чинності більше року тому. Зокрема не створені

Комісія з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Потребує врегулювання на законодавчому рівні питання підтримки суб'єктів підприємництва, які здійснюють свою діяльність на території проведення антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення проведення операції Об'єднаних сил, або на лінії розмежування, та які за обставин непереборної сили не змогли своєчасно виконати податкові зобов'язання (подати звітність та/або сплатити податки та збори) після 14 квітня 2014 р.

З метою підтримки таких суб'єктів господарювання Луганською регіональною торгово-промисловою палатою запропоновано внести доповнення до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» та до Податкового кодексу України щодо ненарахування штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені за несвоєчасне погашення грошових зобов'язань платникам податків, місцезнаходженням (місцем проживання) яких станом на 14 квітня 2014 р. була тимчасово окупована територія та/або територія населених пунктів на лінії зіткнення і які довели належним чином про наявність форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), що унеможливили виконання цих зобов'язань з 14 квітня 2014 р. до моменту належного їх виконання.

Одним із питань, яке хвилює як пересічних громадян, так і місцеві органи виконавчої влади – це питання водопостачання Донбасу, постачальником якої в регіоні є КП «Компанія «Вода Донбасу». Підприємство здійснює діяльність на всій території Донецької області, як підконтрольній, так і не підконтрольній державній владі України. КП «Компанія «Вода Донбасу» є стратегічним підприємством, що забезпечує водою близько 3,9 млн. населення. Через існуючу заборгованість за спожиту електроенергію перед постачальником, а це понад 3 млрд. гривень, об'єкти КП «Компанія «Вода Донбасу» знаходяться під постійною загрозою припинення електропостачання. Значна частина боргу утворилась через недоотримані кошти за поставки води на тимчасово окуповані території України. Також сума заборгованості складається з боргу населення в підконтрольних районах області і боргу держави перед компанією за різницю тарифу.

На додачу до застарілого обладнання водогінні конструкції неодноразово піддавалися обстрілу і отримували значні пошкодження. Це призводить до припинення або скорочення подачі води в міські водопровідні мережі. Частина населених пунктів регіону роками залишаються без централізованого постачання питною водою. Найбільш актуальним залишається питання відновлення водопостачання у Мар'їнці, Красногорівці, Торецьку, у селищі Зайцеве. Крім того, на спорудах, розташованих в зоні бойових дій, відсутня можливість виконувати ремонтні роботи та технічне обслуговування обладнання. Проблеми щодо забезпечення регіону водою дійшли критичної межі, що в умовах маловодного регіону, яким є Донецька область, може спричинити техногенну і гуманітарну катастрофу.

З метою комплексного вирішення накопичених проблем у цій сфері пропонується прийняти державну цільову програму «Відновлення систем централізованого водопостачання Донецької області на 2020 - 2025 роки», передбачивши в Державному бюджеті України щорічне виділення коштів на здійснення її заходів.

Також є потреба врегулювати питання заборгованості за спожиту електроенергію, що виникла у водопостачальних підприємств на тимчасово непідконтрольній державній владі України території у зв'язку з відсутністю державного фінансування (пільг та субсидій, різниці в тарифах, часткової компенсації за перекидання води в маловодні регіони) для погашення цієї заборгованості.

Ця проблема є актуальною і для Луганщини. У жовтні цього року Лисичанська міськрада повідомила про надзвичайну ситуацію державного рівня на об'єктах ЛКСП «Лисичанськводоканал», яка виникла в наслідок повного обмеження постачання електричної енергії ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання». Кредиторська заборгованість підприємства складає 275,2 млн. грн., з неї ТОВ «ЛЕО» – 167,6 млн. грн. Дебіторська заборгованість ЛКСП «Лисичанськводоканал» складає 91,3 млн грн, з неї найбільші дебітори: населення – 70,8 млн. грн. Рівень розрахунків населенням за спожиті послуги не перевищує 88%. Все це спостерігається на фоні заборгованості по заробітній платі шахтарям.

Після подачі електричної енергії на об'єкти ЛКСП «Лисичанськводоканал» та відновлення водопостачання, сталися численні прориви труб систем водопостачання, внаслідок чого без водопостачання та водовідведення залишилися близько 30 000 жителів м. Лисичанська, закрите пологове відділення центральної міської лікарні, школи, дитячі садочки. Понаднормативні втрати води у мережах складають 47 %.

З проблемами водопостачання також постійно стикаються жителі міст Новодружеськ, Привілля, Попасна та інші населені пункти, де окрім населення не можуть функціонувати в нормальному режимі навчальні та медичні заклади, є загроза розповсюдженню інфекцій. Брак питної та технічної води може привести до порушення санітарних норм та епідеміологічної безпеки.

У зв'язку з цим депутати Лисичанської міської ради внесли низку пропозицій про необхідність: повернення різниці в тарифах комунальним підприємствам, у тому числі ЛКСП «Лисичанськводоканал»; запровадження мораторію на арешт рахунків комунальних підприємств, від яких залежить життєзабезпечення населених пунктів; ухвалення державної програми модернізації комунальних підприємств, яка б передбачала залучення кредитних коштів під гарантії держави; внесення змін до чинного законодавства, що регулює енергоринок, щодо передплати за електроенергію, врахувавши, що комунальні підприємства отримують оплату від населення після надання послуг; врегулювати питання щодо можливості направлення коштів використання Державного фонду охорони навколишнього природного середовища на будівництво об'єктів альтернативної енергетики, у тому числі

будівництво сонячної електростанції у м. Лисичанську для енергонезалежності житлово-комунальних підприємств.

Тимчасова окупація окремих територій Донецької та Луганської областей призвела до руйнування цілісної системи медичної допомоги населенню. Більшість закладів високоспеціалізованої медичної допомоги (так званий третинний рівень), які за своєю потужністю мають можливість обслуговувати значну кількість населення залишилися на непідконтрольній Україні території. У зв'язку з цим, хворих доводиться переводити до сусідніх областей, що не дозволяє своєчасно та в повному обсязі забезпечувати населення медичними послугами і створює загрозу для здоров'я та життя людей.

Саме тому постає вкрай важливе завдання з розбудови таких закладів на підконтрольній території, зокрема, будівництво обласних багатoproфільних лікарень в Донецькій і Луганській областях, обласного клінічного онкологічного диспансеру в Луганській області, що потребує відповідного фінансування, в тому числі з державного бюджету України.

Крім того гостро стоїть питання недостатньої укомплектованості лікарськими кадрами закладів охорони здоров'я регіону. З метою вирішення цього питання було запропоновано розглянути можливість закріпити актом законодавства порядок відпрацювання лікарями не менш 3-х років за місцем проходження ними інтернатури та, у разі дострокового звільнення, повернення коштів, витрачених на підготовку їх в інтернатурі, відповідному закладу охорони здоров'я.

Говорячи про назрілу необхідність відновлення інфраструктури регіону не можна оминати її транспортну складову. Питання реінтеграції, налагодження соціальних зв'язків не можливе без відновлення транспортного сполучення. Особливо актуальним залишається питання забезпечення залізничним сполученням Луганської області. Обмеженість залізничної гілки призвела до критичної ситуації в енергетичній галузі, пов'язаної із доставкою вугілля на ВП «Луганська ТЕС» ТОВ «ДТЕК Східенерго». ВП «Луганська ТЕС» є єдиним джерелом забезпечення електричною енергією контрольованої частини області. Відсутність забезпечення постачання вугілля марок антрацитової групи на ВП «Луганська ТЕС» ТОВ ДТЕК «Східенерго» призведе до енергетичного колапсу в області. У зв'язку із цим, ТЕС перейшла на використання природного газу з порушенням нормальних режимів роботи. Проте через відсутність номінацій на природний газ від НАК «Нафтогаз Україна» у підприємства виникла загроза аварійного відключення.

Варіантом вирішення цієї проблеми запропоновано будівництво ділянки залізниці, яка з'єднає гілку Кіндрашівська-Нова – Лантратівка із залізничною системою України. Для впровадження проекту необхідно виконати проектні роботи, вартість яких за попередніми підрахунками складатиме 10 млн. грн., а будівництва в цілому – 2,2 млрд. грн., що в декілька разів перевищує обласний бюджет. Необхідно комплексно вирішити питання відновлення цілісності мережі залізниць Луганської області, від функціонування якої залежить безперебійна робота підприємств енергетичної галузі та енергобезпека регіону.

Потребує відновлення дорожньо-транспортна інфраструктура Донецької та Луганської областей, яка постраждала від проведення бойових дій, регулярного переміщення гусеничної важкої військової техніки, наднормової інтенсивності руху великовагових транспортних засобів. Позначилось на цьому і тривале недофінансування робіт з утримання і ремонту автомобільних доріг.

Службою автомобільних доріг Луганської області розроблено проект з відновлення транспортного сполучення коридору «Сєверодонецьк – Старобільськ – Сватове – Сєверодонецьк», загальна протяжність якого складає 163 км автомобільних доріг державного значення. Вищевказане транспортне сполучення забезпечує з'єднання місцевих органів виконавчої влади, лікувальних та навчальних закладів, виробників продуктів харчування тощо. Через відсутність повноцінного залізничного сполучення рух автотранспортного потоку проходить саме цим маршрутом, що потребує відповідних ремонтно-будівельних робіт. На реалізацію проекту транспортного сполучення «Сєверодонецьк - Сватово - Старобільськ – Сєверодонецьк» потрібно 2 млрд. грн., що можливе за умови державної підтримки та залучення додаткових інвесторів.

Зазначені проблеми не можуть бути вирішені лише зусиллями і ресурсами областей, а відтак потребують першочергової уваги держави. Просимо вжити негайних заходів стосовно системного вирішення порушених проблемних питань щодо забезпечення прав та законних інтересів мешканців Донецької та Луганської областей, соціально-економічного відновлення населених пунктів регіону, що зазнали негативного впливу збройного конфлікту та проведення бойових дій на їх території, забезпечити розробку та прийняття відповідних актів законодавства та про прийняті рішення поінформувати Комітет.

З повагою

Голова Комітету

Д.В. Лубінець